

**Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет природокористування
Факультет агротехнологій і екології
Кафедра екології**

**СИЛАБУС
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

«ЗАПОВІДНА СПРАВА»

для студентів, що навчаються за **ОПП «Садово-паркове господарство»**
за першим (бакалаврським) рівнем освіти
за спеціальністю 206 Садово-паркове господарство
галузі знань 20 Аграрні науки та продовольство

Львів 2023

АНОТАЦІЯ КУРСУ

Вивчення навчальної дисципліни «Заповідна справа» передбачає розкриття таких проблемних питань сьогодення як організація, функціонування, охорона природно-заповідних територій та об'єктів, управління, особливості проведення наукових досліджень в межах природно-заповідного фонду, опанування основних принципів концепції створення Всеєвропейської і національної екологічної мережі, збереження біотичного та ландшафтного різноманіття, стратегія та перспективи розвитку заповідної справи, структура та класифікація природоохоронних територій світу і форми міжнародного співробітництва в галузі організації, збереження та використання природоохоронних територій. Увагу приділено аналізу сучасного стану щодо охорони і використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду України. Передбачається розвиток у здобувачів вищої освіти логічного мислення, уміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки навчальної дисципліни із повсякденним життям.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою викладання навчальної дисципліни «Заповідна справа» є надання майбутнім фахівцям комплексу знань щодо теоретичного та практичного підґрунтя охорони природи, організації, планування та проведення природоохоронної діяльності, формування у здобувачів системного екологічного мислення та навичок прийняття оптимальних управлінських рішень в галузі заповідної справи, ефективності природоохоронної діяльності та збалансованого ведення лісового, мисливського та садово-паркового господарства в межах наявних, а також створення нових об'єктів і територій ПЗФ. Дана дисципліна знайомить здобувачів з міжнародними принципами, підходами та національними законодавчими і нормативними основами охорони природи, збалансованого природокористування з метою гармонізації відносин в системі «суспільство-природа».

Завданням дисципліни є вивчення механізму управління процесами природокористування та охорони довкілля, специфіки використання адміністративних, правових, економічних і виховних важелів впливу на природо користувачів, а також набуття студентами наступних **компетентностей**:

ЗК7. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК8. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК10. Прагнення до збереження навколишнього середовища.

ФК11. Здатність зберігати та охороняти біологічне різноманіття на об'єктах садово-паркового господарства, підвищувати їх екологічний потенціал.

Програмні результати навчання:

ПРН5. Володіти на операційному рівні методами спостереження, опису, ідентифікації, класифікації, культивування декоративних рослин та рослинних садово-паркових угруповань, підтримання їх декоративності, стійкості і стабільності в умовах комплексної зеленої зони міста.

ПРН6. Розуміти та застосовувати законодавчі акти, нормативно-довідкові матеріали, організаційно-управлінську документацію з організації та ведення садово-паркового господарства, знання з економіки та права для забезпечення ефективної виробничої діяльності.

ПРН16. Демонструвати знання щодо сучасних та новітніх методів проектування, будівництва, експлуатації та підвищення продуктивності зелених насаджень та їх біологічної стійкості, екологічних принципів використання природних ресурсів в умовах урбанізованого середовища.

Інформаційний обсяг навчальної дисципліни (зміст)

Лекція №1 Поняття заповідної справи. Еволюція природоохоронного мислення суспільства.

Лекція №2. Організація заповідної справи в Україні.

Лекція №3. Форми власності на території та об'єкти ПЗФ

Лекція №4. Створення та характеристика територій природно-заповідного фонду України.

Лекція №5. Характеристика основних видів діяльності на територіях та в об'єктах природно-заповідного фонду України.

Лекція №6. Відновлення екосистем та їх компонентів.

Лекція №7. Охорона територій та об'єктів природно-заповідного фонду, контроль за додержанням їх режиму.

Лекція №8. Забезпечення охорони і збереження видів тварин і рослин, що перебувають під загрозою зникнення.

Лекція №9. Порядок ведення і фінансування ведення Червоної книги та державний контроль за додержанням вимог щодо охорони і відтворення видів тварин і рослин, занесених до Червоної книги України.

Лекція №10. Проект організації території природоохоронної установи.

Лекція №11. Міжнародні транскордонні біосферні резервати.

Лекція №12. Організація співпраці з органами влади та громадськістю.

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ

Основними видами навчальних аудиторних занять, під час яких здобувачі вищої освіти отримують необхідні знання, є лекції, практичні заняття, консультації.

При викладанні лекційного матеріалу передбачено поєднання таких форм і методів навчання, як лекції – бесіди і лекції-візуалізації. Лекція-бесіда забезпечує безпосередній контакт викладача з аудиторією і дозволяє привернути увагу здобувачів вищої освіти до найбільш важливих питань теми лекції, визначити у процесі діалогу особливості сприйняття навчального матеріалу здобувачами вищої освіти.

Лекція-візуалізація – візуальна форма подачі лекційного матеріалу з розгорнутим або коротким коментуванням візуальних матеріалів, що переглядають технічними засобами навчання або аудіо-відеотехніки. При проведенні практичних занять передбачено поєднання таких форм і методів навчання, як робота у малих групах або дискусія.

Здобувачі вищої освіти працюють з друкованим інформативним матеріалом або з матеріалом мережі Інтернет, виконують усні та письмові завдання (контрольні питання або тести), виступають з доповідями і презентаціями, підготовленими як індивідуальні проекти. Програмою передбачено такі проекти для формування професійної компетентності: виступ за темою індивідуального науково-дослідного завдання (або з темою самостійного вивчення дисципліни) та виступ-інформування за темами семінарських занять (у вигляді презентації або реферату).

План лекційних занять з дисципліни «Заповідна справа»

№ з/п	Назва теми
1	Поняття заповідної справи. Еволюція природоохоронного мислення суспільства.
2	Організація заповідної справи в Україні.
3	Форми власності на території та об'єкти ПЗФ.
4	Створення та характеристика територій природно-заповідного фонду України.
5	Характеристика основних видів діяльності на територіях та в об'єктах природно-заповідного фонду України.
6	Відновлення екосистем та їх компонентів.
7	Охорона територій та об'єктів природно-заповідного фонду, контроль за додержанням їх режиму.
8	Забезпечення охорони і збереження видів тварин і рослин, що перебувають під загрозою зникнення.
9	Порядок ведення і фінансування ведення Червоної книги та державний контроль за додержанням вимог щодо охорони і відтворення видів тварин і рослин, занесених до Червоної книги України.
10	Проект організації природоохоронної установи.
11	Міжнародні транскордонні біосферні резервати.
12	Організація співпраці з органами влади та громадськістю.

План практичних занять з дисципліни «Заповідна справа»

№ з/п	Назва теми
1	Проектування екологічної стежки. Регулювання відвідуваності екологічних стежок та туристичних маршрутів.
2	Проведення естетичної оцінки території з метою заповідання.
3	Рекреаційне використання природних комплексів і об'єктів у межах природно-заповідного фонду України.
4	Рекреаційне упорядкування території НПП та забезпечення потреб відвідувачів.
5	Літопис природи. Збереження видів рослин і тварин, природних середовищ, що занесені в чинні для України міжнародні переліки.
6	Екомережа України як складова частина Європейської екомережі природних територій.
7	Експертна оцінка стану заповідної справи в окремій адміністративній одиниці України.
8	Відповідальність за порушення законодавства про природно-заповідний фонд.
9	Сучасна модель національного природного парку України.
10	Структура наукового обґрунтування щодо створення територій та об'єктів ПЗФ.
11	Інформаційно-охоронна атрибутика.
12	Міжнародні конвенції про охорону біорізноманіття.

Завдання для самостійного вивчення навчальної дисципліни

№ з/п	Назва теми
1	Основні етапи розвитку заповідної справи в Україні
2	Сучасні ідеології заповідної справи
3	Законодавство України про природно-заповідний фонд
4	Поняття природно-заповідного фонду
5	Класифікація територій та об'єктів природно-заповідного фонду України
6	Форми власності на території та об'єкти природно-заповідного фонду України
7	Правові засади функціонування територій та об'єктів природно-заповідного фонду України
8	Основні засоби збереження територій та об'єктів природно-заповідного фонду України
9	Види використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду України
10	Управління у галузі організації, охорони та використання природно-заповідного фонду
11	Шляхи підвищення рівня екологічної освіти на заповідних територіях.
12	Інноваційні засади розвитку природоохоронних територій.

МЕТОДИ КОНТРОЛЮ ТА ОЦІНЮВАННЯ

1. Усне опитування (фронтальне, індивідуальне, детальний аналіз відповідей студентів).

2. Письмова аудиторна та позааудиторна перевірка – твори, рішення задач і прикладів, складання тез, виконання креслень, схем, підготовка різних відповідей, рефератів, презентацій, контрольні роботи (з конкретних питань тощо).

3. Практична перевірка – проведення різних вимірів, здійснення складання, налагодження, розробка документації, виконання практичної роботи, аналіз виробничої інформації, рішення професійних завдань, ділові ігри і т. д.

4. Стандартизований контроль – тести.

Види контролю: поточний контроль, проміжна та семестрова атестація.

В умовах дистанційного навчання поточний і підсумковий контроль здійснюється з використанням інтернет-технологій різними шляхами комунікацій (зокрема, Zoom, Google Meet, Moodle).

Відпрацювання пропущених занять студентами здійснюється згідно «Положення про порядок відпрацювання студентами Львівського національного університету природокористування пропущених лекційних, практичних, лабораторних та семінарських занять». Студент представляє конспект з пропущеної теми лекційного курсу та опрацьований практичний матеріал (захист роботи або контрольна чи тестові завдання) з відповідної тематики. Самостійне вивчення навчальної дисципліни за вищевказаними темами передбачає також підготовку рефератів, доповідей, презентацій (максимальна кількість балів – 5 за одну тему, але не більше 10 б. за весь курс дисципліни).

Форма підсумкового контролю успішності навчання: екзамен.

КРИТЕРІЇ ПОТОЧНОГО ОЦІНЮВАННЯ

Поточне оцінювання здійснюється за кожним завданням в межах розділів. Оцінюються і завдання, виконувані в аудиторії, і завдання, виконувані під час самостійної роботи. Протягом вивчення дисципліни здійснюється самоконтроль. Загальні критерії оцінок: “відмінно” – здобувач вищої освіти виявив всебічні, систематичні та глибокі знання навчального матеріалу дисципліни, передбаченого програмою; опрацював основну та додаткову літературу, рекомендовану програмою; проявив творчі здібності у розумінні, логічному, стислому та ясному трактуванні навчального матеріалу; засвоїв взаємозв’язок основних понять дисципліни, їх значення для подальшої професійної діяльності. “добре” – здобувач вищої освіти виявив систематичні та глибокі знання вище середнього рівня навчального матеріалу дисципліни; продемонстрував уміння легко виконувати завдання, передбачені програмою; опрацював літературу, рекомендовану програмою; засвоїв взаємозв’язок основних понять дисципліни, їх значення для подальшої професійної діяльності. “задовільно” – здобувач вищої освіти виявив знання навчального матеріалу дисципліни в обсязі, необхідному для подальшого навчання та майбутньої професійної діяльності; виконав завдання, передбачені програмою; ознайомився з основною літературою, що зазначена у програмі; припустив значну кількість помилок абонедоліків у відповідях на запитання співбесіди, тестування, при виконанні завдань тощо, які може усунути самостійно. “незадовільно” – здобувач вищої освіти не має знань зі значної частини навчального матеріалу; припускає принципові помилки при виконанні більшості передбачених програмою завдань.

Питання з дисципліни

«Заповідна справа», які виносяться на екзамен

1. Статус, завдання, структура території та особливості управління біосферними заповідниками.
2. Служба державної охорони ПЗФ.
3. Рекреаційна діяльність на території ПЗФ.
4. Категорії популяції видів тварин і рослин, занесених до Червоної книги України.
5. Правові засади функціонування територій та об’єктів природно-заповідного фонду.
6. Адміністративна відповідальність за порушення законодавства про природно-заповідний фонд.
7. Порядок ведення і фінансування ведення Червоної книги та державний контроль за додержанням вимог щодо охорони і відтворення видів тварин і рослин занесених до Червоної книги України.
8. Стан заповідної справи в Україні.
9. Економічне забезпечення організації і функціонування природно-заповідного фонду.
10. Порядок створення й оголошення територій та об’єктів ПЗФ державного значення.
11. Конвенція про біологічне різноманіття (Ріо-де-Жанейро, 1992). 13. Біосферні заповідники України.
12. Мережа об’єктів природно-заповідного фонду західного регіону України.
13. Обчислення розміру шкоди заподіяної порушенням законодавства про ПЗФ.
14. Порядок справляння компенсації за добування (збирання) видів тварин і рослин занесених до Червоної книги.
15. Статус, завдання діяльності та вимог щодо охорони природних заповідників.

16. Зелена книга України: правова основа ведення та загальна характеристика.
17. Законодавство України про природно-заповідний фонд.
18. Види використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду.
19. Сучасні ідеології заповідної справи.
20. Наукова діяльність заповідників і національних природних парків України.
21. Порядок створення й оголошення територій та об'єктів ПЗФ місцевого значення.
22. Червона книга України: правова основа ведення та загальна характеристика.
23. Основні етапи розвитку заповідної справи в Україні.
24. Поняття природно-заповідного фонду. Класифікація територій та об'єктів природно-заповідного фонду.
25. Економічне забезпечення організації і функціонування ПЗФ України.
26. Національні природні парки України.
27. Громадський контроль у галузі охорони навколишнього природного середовища України.
28. Історія розвитку заповідної справи в Україні.
29. Об'єкти ПЗФ регіону Розточчя.
30. Структура екологічної мережі.
31. Сучасний стан природно-заповідного фонду України.
32. Літопис природи територій та об'єктів природно-заповідного фонду України.
33. Негативний вплив рекреаційної діяльності на території ПЗФ.
34. Регіональні ландшафтні парки Львівщини.
35. Структура проекту організації території національного природного парку.
36. Юридична відповідальність за порушення законодавства про ПЗФ.
37. Ботанічний сад: статус та структура.
38. Функціональне зонування територій національних природних парків, біосферних заповідників та регіональних ландшафтних парків.
39. Види використання територій та об'єктів ПЗФ.
40. Проектування рекреаційного упорядкування територій НПП.
41. Режим охорони територій та об'єктів ПЗФ.
42. Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва.
43. Класифікація ПЗФ за значенням та юридичним статусом.
44. Форма власності ПЗФ на землю.
45. Призначення екологічної стежки та контроль за її станом.
46. Статус та структура ботанічного саду.
47. Проектування рекреаційного облаштування територій ПЗФ.
48. Мета створення та облаштування екологічної стежки.
49. Транскордонні природоохоронні території та їх призначення.
50. Структура «Закону про природно-заповідний фонд України».
51. Види використання територій та об'єктів ПЗФ.
52. Рекреаційна дигресія.
53. Основні законодавчі та нормативні документи ведення Зеленої книги України.
54. Статус, завдання, структура території та основні вимоги щодо парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва.
55. Структура екомережі України.
56. Методи охорони природи.
57. Мета та організаційні форми екопросвітницької роботи.
58. Статус, завдання заказників, заповідних урочищ та основні вимоги щодо їх режиму.

59. Заказник.
60. Природоохоронна діяльність в біосферному заповіднику та національному природному парку.
61. Негативний вплив рекреаційної діяльності на території ПЗФ.
62. Участь України в міжнародних угодах щодо територій, які особливо охороняються.
63. Статус, завдання та структура території біосферного заповідника.
64. Форми власності на території та об'єкти ПЗФ.
65. Види використання територій та об'єктів ПЗФ.
66. Класифікація ПЗФ за походженням.
67. Стадії рекреаційної дигресії.
68. Класифікація територій та об'єктів ПЗФ України.
69. Структура та зміст проекту організації території біосферного заповідника, ботанічного саду.
70. Обчислення шкоди заподіяної порушенням законодавства про ПЗФ.
71. Економічне забезпечення організації і функціонування ПЗФ України.
72. Громадський контроль у галузі охорони навколишнього природного середовища України.
73. Еколого-освітня діяльність у заповідниках і національних природних парках України.
74. Структура проекту організації території національного природного парку.
75. Види заповідування.
76. Призначення екологічної стежки та контроль за її станом.
77. Транскордонні природоохоронні території та їх призначення.
78. Поняття ПЗФ.
79. Мета та етапи проведення естетичної оцінки територій з метою заповідання.
80. Міжнародний транскордонний біосферний резерват «Розточчя».
81. Наукова діяльність заповідників і національних природних парків України.
82. Яким документом визначити перелік надання платних послуг установам ПЗФ.
83. Екомережа, структурні елементи.
84. Природоохоронна діяльність в установах ПЗФ загальнодержавного значення.
85. Основні види рекреаційної діяльності.
86. Фінансування установ ПЗФ.
87. Класифікація територій ПЗФ.
88. Біосферні резервати: статус і завдання, зміст роботи.
89. Біосферні резервати України як структурні елементи світової мережі біосферних резерватів.
90. Право власності на території та об'єкти природно-заповідного фонду.
91. Основні етапи проектування та організації територій та об'єктів ПЗФ.
92. Резервування цінних для заповідання природних територій та об'єктів
93. Функціональне зонування природних заповідників та національних природних парків.
94. Управління природно-заповідним фондом.
95. Економічні аспекти розвитку природно-заповідного фонду України.
96. Відповідальність за порушення законодавства про природно-заповідний фонд.
97. Сучасна модель національного природного парку.

Рекомендована література

Базова

1. Андронов В.А., Варивода Є.О., Тітенко Г.В. Заповідна справа: Навч. посіб. Х.: НЦУЗУ, 2013. 204 с.
2. Гринчишин Н.М. Природно-заповідна справа. Навч. посіб. Львів: ЛДУБЖД, 2008. 224с.
3. Грищенко Ю.М. Основи заповідної справи. Навч. посіб. Для студентів спеціальності «Екологія та охорона навколишнього середовища» Рівне: Вид-во РДТУ, 2000. 234 с.
4. Заповідна справа в Україні. Навч. посіб. за заг. ред. Гродзинського М.Д., Стеценка М.П. К. Географіка, 2003. 306 с.
5. Товажнянський Л.Л., Солодкий В.Д., Масікевич Ю.Г. Заповідна справа. Навч. посіб. Харків: НТУ«ХП», 2002. 240с.

Допоміжна

1. Андрієнко Т.Л. Наукові дослідження територій та об'єктів природно-заповідного фонду. Літопис природи. Заповідна справа Україні. К. Географіка, 2003. С.183-188.
2. Бевзенко В.М. Управління природно-заповідним фондом України (організаційно-правові питання). Монографія Херсон. Айлант, 2005. 268 с.
3. Білявський Г. О., Фурдуй Р. С., Костіков І. Ю. Основи екології. Підруч. 3-тє вид. К. Либідь, 2006. 408с.
4. Давиденко В.М. Заповідна справа. Навч. посіб. Миколаїв: Вид-во МФНа УКМА, 2001. 140 с.
5. Екологічне законодавство України. Х.ТОВ «Одіссей», 2002. 928 с.
6. Зелена книга України /під загальною редакцією члена-кореспондента НАН України Я.П. Дідуха. К.: Альтерпрес, 2009. 448 с.
7. Концепція екологічної освіти. Проект. Київ, 2002. 32 с.
8. Природно-заповідний фонд України: території та об'єкти загальнодержавного значення. Гол. ред. Ситник К. М. К. ТОВ «Центр екологічної освіти та інформації», 2009. 332 с.
9. Програма Літопису природи для заповідників та національних природних парків. / За ред. Т.Л. Андрієнко. К.: Академперіодика, 2002. 103 с.
10. Решетюк О.В. Заповідна справа: теорія та практика. Навч.- метод. посіб. Ч. 1 Чернівці: Рута, 2007. 100с.
11. Решетюк О.В. Заповідна справа: теорія та практика. Навч.- метод. посіб. Ч. 2 Чернівці: ЧНУ, 2008. 232с.
12. Розбудова екомережі України. / Під наук. ред. Ю.Р. Шеляг Сосонко. – К.: Програма розвитку ООН (UNDP), 1999. 127 с.
13. Сівак В. К., Солодкий В. Д. Заповідна справа. Навч. посіб. Чернівці. Зелена Буковина, 2001. 208с.
14. Фурдичко О. І., Сівак В. К., Солодкий В. Д. Заповідна справа в Україні. Підручник. Чернівці: Зелена Буковина, 2005. 336 с.
15. Царик Л. П. Географічні засади формування і розвитку регіональних природоохоронних систем(концептуальні підходи, практична реалізація). Монографія Тернопіль: «Підручники і посібники», 2009. 320с.
16. Червона книга України. Рослинний світ. М-во охорони навколиш. природ. середовища України, Нац. акад. наук України; за ред. Я. П. Дідуха. Київ:

Глобалконсалтинг, 2009. 900 с.

17. Червона книга України. Тваринний світ. М-во охорони навколиш. природ. середовища України, НАН України; під заг. ред. чл.-кор. НАН України І. А. Акімова. Київ: Глобалконсалтинг, 2009. 623 с.

Інформаційні ресурси

I. Бібліотечно-інформаційні ресурси — книжковий фонд, періодика та фонди на електронних носіях бібліотеки ЛНУП, державних органів науково-технічної інформації, наукових, науково-технічних бібліотек та інших наукових бібліотек України.

II. Електронні інформаційні ресурси мережі Інтернет :

1. <http://unesco.org/mab> - сторінка Програми ЮНЕСКО „Людина і біосфера”, в рамках якої створена Світова мережа біосферних резерватів

2. <http://www.ecnc.nl/doc/lynx/> - сторінка Всеєвропейської екомережі на сайті Всеєвропейської стратегії збереження біологічного та ландшафтного різноманіття

3. <http://www.menr.gov.ua/> - сторінка Міністерства екології та природних ресурсів України. <http://unesco.org.ua/> - сторінка Національної комісії України у справах ЮНЕСКО

4. <http://www.nature.coe.int/> - сторінка Центру Naturora при Раді Європи.

5. <http://www.unesco.org/mab/BRs/BRlist.shtml> - Список біосферних заповідників (резерватів), занесених до мережі програми ЮНЕСКО «Людина і біосфера».

6. <http://www/panda/org/> - сторінка Міжнародного фонду охорони природи (WWF International)

ПОЛІТИКА КУРСУ («ПРАВИЛА ГРИ») В АУДИТОРНИЙ ЧАС

Курс передбачає роботу в колективі. Студенти під час лекційних занять ведуть конспект з відповідної теми. Під час заняття або ж в кінці лектор ставить питання, веде діалог з аудиторією для кращого засвоєння теоретичного матеріалу. Середовище в аудиторії є дружнім, творчим, відкритим до конструктивної критики. Усі завдання, передбачені програмою, мають бути виконані у встановлений термін. Якщо здобувач вищої освіти відсутній з поважної причини, він/вона презентує виконані завдання під час самостійної підготовки та консультації викладача. Під час роботи над індивідуальними науково-дослідними завданнями та проектами не допустимо порушення академічної доброчесності.